

Asia: VN/10556/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleistä lausuttavaa esityskokonaisuudesta

Tavoite monimutkaiseksi muodostuneen sosiaaliturvajärjestelmän yksinkertaistamisesta ja kahden samantasaisen tuen yhdistämisestä on kannattava. Yleistuki korvaisi tässä vaiheessa työmarkkinatuen ja peruspäivärahan.

Esitys on kuitenkin laajempi kuin pelkkä teknisluonteinen kahden etuuden yhdistäminen; joidenkin asiakkaiden kohdalla se muuttaa työttömyysturvan ehtoja. Harkinnanvaraisuuden esitetään laajenevan koskemaan aiemmin peruspäivärahaan oikeutettuja.

Tällä hetkellä työmarkkinatuki on tarveharkintainen ja peruspäiväraha ei ole. Esityksen mukaan yleistuki olisi kokonaisuudessaan tarveharkintainen. Yleistukilain 16 §:n mukaisina yleistuen tarveharkinnassa tai yleistukilain 18 §:n mukaisessa osittaisessa yleistuessa huomioitavina maksamisajankohdan tilannetta vastaavina tuloina pidettäisiin kaikkia työttömän tai hänen vanhempiensa tuloja tulon lähteestä ja veronalaisuudesta riippumatta, kuitenkin lukuun ottamatta laissa erikseen mainittuja poikkeuksia. Lisääntynyt tarveharkinta johtaa käytännössä etuudensaajien aseman muuttumiseen nykyisestä.

Vaikutusarvion mukaan noin 5000 henkilöllä etuudet pienenevät, keskimäärin 1166 €/vuosi, ja 2662 henkilöllä etuudet kasvavat, keskimäärin 617 €/vuosi. Kyse on siis pienen ryhmän osalta myös leikkaus etuuksien tasoon, vaikka valtaosalla (526 100) etuuksien taso ei muuttuisi.

- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista kotitalouksiin

Vaikutuksista lapsiin ja nuoriin: Yleistuen saamisen ehdoilla ja yleistuen tasolla on suoraan vaikutusta lapsiin ja nuoriin, erityisesti kaikista pienituloisempiin. Vantaan näkökulmasta vaikutukset ovat merkittäviä, sillä lapsiperheköyhyys on Vantaalla muuta maata korkeampaa. On tärkeää, että yleistuen tarveharkintaa ei sovelleta kaikkein pienituloisempiin lapsiperheisiin. Vanhempiensa luona asuvien nuorten osalta on hyvä, että vanhempien tukeen vaikuttavien tulojen tulo rajaa on nostettu, jolloin entistä useampi nuori on oikeutettu täyteen työttömyyskorvaukseen.

Nuoriin keskeisesti liittyvä vaikutus on myös yleistukeen kuuluvalla 21 viikon odotusajalla. Kun odotusajasta säädetään, on tärkeää varmistaa sen olevan kohtuullinen niille vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille, jotka osallistuvat työllistämistä edistävään palveluun odotusajan kuluessa. Nuoren näkökulmasta on kannustavaa, että odotusajasta vähennetään ne viikot, joina nuori on osallistunut työn lisäksi työllistymistä edistävään palveluun kuten nuorten työpajatoimintaan tai kuntouttavaan työtoimintaan.

- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista toimeenpanijoihin

Työnhakijat tavataan myös nykytilanteessa säännöllisesti, heidän tilannettaan arvioidaan ja heille tarjotaan eteenpäin vieviä palveluja ja työllistymismahdollisuuksia. Tapaamisia toteutetaan mahdollisuuksien mukaan kasvokkain. Kasvokkaisten tapaamisten lisääminen kasvattaa henkilöstöressurssin tarvetta ja asettaa lisävaatimuksia asiakastiloille, joka haastaa ennestään kuormittunutta asiakaspalvelua. Lisäksi aktivointijakso lisää jälleen asiakasprosessiin monimutkaisuutta, jota viimeaikaisilla lakimuutoksilla on muutoin pyritty vähentämään.

Asiakkaan palvelutarve on pääsääntöisesti parempi kriteeri sille, millaista palvelua asiakkaalle tarjotaan, kuin pelkkä työttömyyden kesto, jonka syyt vaihtelevat. Yhdenmukaiset ja tiukasti säännellyt asiakasprosessit johtavat tavallisesti vähiten palvelua tarvitsevien asiakkaiden ylipalveluun ja eniten palvelua tarvitsevien asiakkaiden alipalveluun.

Työvoimaviranomaisen toiminnan tuloksellisuuden kannalta olennaisempaa kuin tarkasti säännelty asiakasprosessi on se, että asiakkaille on tarjolla ratkaisuja ja aidosti eteenpäin vieviä työmahdollisuuksia ja polkuja.

Erityisesti pidempään työttömyystuella olleiden asiakkaiden kohdalla palvelutarve suuntautuu usein hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteisiin, ja keskeistä työllistymisen esteiden poistamisen kannalta onkin, että hyvinvointialueella pystytään tuottamaan asiakkaiden tarvitsemat palvelut ja hyvinvointialueella on siihen myös riittävä kannustin.

Vaikutusten arvioinnin mukaan kasvokkaisten työnhakukeskustelujen lisäämisellä ei arvioida olevan vähäistä merkittävämpää vaikutusta työllisyyteen. Vantaan kaupungin kanta on, että lakisääteisen asiakaspalveluprosessin säätelyä ja monimutkaisuutta ei tule lisätä, ellei sillä ole olennaisia työllisyysvaikutuksia. Kunnilla on muutenkin erittäin vahva taloudellinen kannustin edistää työllisyyttä ja hakea siihen mahdollisimman tehokkaita ja vaikuttavia tapoja. Vantaan kaupunki pyrkii lisäämään nuorten työttömien kasvokkaista kohtaamista, koska he hyötyvät siitä, mutta harkinta siitä, koska kasvokkaisten tapaamiset ovat hyödyksi, pitäisi jättää työvoimaviranomaisen tehtäväksi.

On hyvä, että muutokset eivät kuitenkaan koskisi niitä asiakkaita, joille on jo laadittu aktivointisuunnitelma tai monialainen suunnitelma. Tämä tulisi lukea lain perustelujen lisäksi myös itse säännöksessä.

Yleistuen saajalle järjestettävien kaikkien työnhakukeskusteluiden ja täydentävien työnhakukeskusteluiden järjestäminen lain työvoimapalveluiden järjestämisestä 32 a §:ssä (uusi säännös) kuvatulla tavalla työvoimaviranomaisen toimipisteessä tai muussa asiointipisteessä ei Vantaalla ole tilojen ja henkilökunnan puolesta mahdollista esitetystä laajuudesta, vaikka kohdassa HE-luonnoksen 4.2.3.2. sivulla 43 arvioidaan kuitenkin, että työllisyysalueille lähetetyn kyselyn perusteella tilat ovat riittävät lisääntyviin kasvokkain järjestettäviin tapaamisiin.

- **Lausuttavaa esityksen muista vaikutuksista**

-

- **Lausuttavaa yleistukilain yleisistä säännöksistä (1 luku)**

-

- **Lausuttavaa yleistuen saamisen työvoimapoliittisista edellytyksistä (2 luku)**

-

- **Lausuttavaa yleistuen määräytymisperusteista (3 ja 4 luvut)**

- **Lausuttavaa yleistuen toimeenpanosta ja muutoksenhausta (5 ja 6 luvut)**

-

- **Lausuttavaa yleistuen tietojen saamista ja luovuttamista koskevista ehdotuksista (7 luku)**

-

- **Lausuttavaa yleistuen rahoituksesta (8 luku)**

Rahoitusosuudet vastaavat nykyisten työmarkkinatuen ja peruspäivärahan rahoitusosuuksia(kunnan asteittain kiristytvä rahoitusvastuu), eikä yhdistämisellä yleistueksi siis ole vaikutusta rahoittajien maksuosuuksiin.

Tämän esityksen kanssa samaan aikaan lausunnolla oleva HE-luonnos toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta pakottaa kuitenkin vakavasti pohtimaan kannustavan rahoitusmallin oikeudenmukaisuutta, kun kunnan työvoimaviranomaiselle suunnitellaan ohjattavaksi työkyvyttömiä henkilöitä, joiden työllistämiseen kunnalla ei ole todellisia mahdollisuuksia, vaan keinot henkilön auttamiseksi ovat hyvinvointialueella. Hyvinvointialueelle tulisikin rakentaanykyistä parempi rahoituksellinen kannuste ohjaamaan sen toimintaa.

- **Lausuttavaa yleistukilain ehdotetusta voimaantulosta (9 luku)**

-

- **Muuta lausuttavaa ehdotetusta yleistukilaista**

-

- **Lausuttavaa peruspäivärahaa koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta**

-

- **Lausuttavaa työmarkkinatukea koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta**

-
- **Muuta lausuttavaa työttömyysturvalakiin ehdotetuista muutoksista**
-

- **Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden jaksosta**

Vantaan kaupungin mukaan lainsäädäntöä tulisi kehittää suuntaan, jossa keskusteluja järjestettäisiin työnhakijan palvelutarpeen perusteella. Nyt tapaamisjaksot määritellään lainsäädännössä tarpeettoman yksityiskohtaisesti.

- **Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden sisällöstä**

Vantaan kaupunki esittää, että HE-luonnoksen säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 77) oleva maininta, että ”keskustelut eivät tulisi järjestettäväksi niille, joille on laadittu aktivointisuunnitelma tai monialainen työllistymissuunnitelma” kirjattaisiin selvyuden vuoksi nimenomaisesti järjestämislain 32 b §:ään.

- **Muuta lausuttavaa työvoimapalveluiden järjestämislakiin ehdotetuista muutoksista**
-

Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

-

Laki työttömyyskassalain muuttamisesta

-

Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 12 §:n 2 momentin muuttamisesta

-

Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 annetun lain muuttamisesta

-

Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

-

Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta

-

Laki takuueläkkeestä annetun lain 19 §:n muuttamisesta

-

Laki kansaneläkelain muuttamisesta

-

Laki työntekijän eläkelain muuttamisesta

-

Laki yrittäjän eläkelain muuttamisesta

-

Laki maatalousyrittäjän eläkelain 32 ja 46 §:n muuttamisesta

-

Laki merimieseläkelain muuttamisesta

-

Laki julkisten alojen eläkelain muuttamisesta

-

Laki työtapaturma- ja ammattitautilain 141 §:n muuttamisesta

-

Laki maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain 97 §:n muuttamisesta

-

Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain 7 §:n muuttamisesta

-

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

-

Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 4 §:n muuttamisesta

-

Laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetun lain 7 §:n muuttamisesta

-

Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

-

Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta

-

Laki työsopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

-

Laki merityösopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

-

Laki kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain 45 §:n muuttamisesta

-

Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 2 ja 31 a §:n muuttamisesta

Esityksen mukaan kunnan rahoitusvastuu kohdistuisi jatkossa ansiopäivärahaan ja yleistukeen. Säännöskohtaisten perustelujen mukaan 31 a §:ää muutettaisiin siten, että 1 momentissa todettaisiin kunnan valtionosuuteen tehtävä lisäys, joka perustuu voimassa olevan lainsäädännön mukaan määritettyyn työttömyysetuuksien rahoitusvastuun laajentumisen korvaukseen. Lisäksi 2 momentissa todettaisiin korvauksen sitominen ansiopäivärahan perusosaan tehtävään indeksikorotukseen, johon myös yleistuen määrä on sidottu.

Esityksen mukaan muutoksilla ei olisi vaikutusta korvausten määrään eikä määräytymiseen nykytilaan verrattuna. Korvauksen määrää tarkistettaisiin ainoastaan silloin, kun ansiopäivärahan perusosan määrää tarkistettaisiin kansaneläkeindeksistä annetun lain mukaisella indeksillä. Pykälä ei sisältäisi enää asetuksenantovaltuutta.

Vantaan kaupungin mukaan kunnan toimintaedellytykset on turvattava riittävällä rahoituksella, joka vastaa kunnalle tosiasiallisesti siirrettyjä vastuita.

Laki tuloverolain 93 §:n muuttamisesta

-

Laki evankelis-luterilaisen kirkon viranhaltijasta annetun lain 60 §:n muuttamisesta

-

Laki opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

-

Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 20 ja 21 §:n muuttamisesta

-

Laki ulosottokaaren muuttamisesta

Jos velallinen on työsuhteen alkaessa saanut työttömyysturvalaissa (1290/2002) tarkoitettua ansiopäivärahaa tai yleistukilaissa tarkoitettua työttömyyden ajan perusturvaetuutta vähintään 258 päivältä, tulorajaulosmittauksessa palkan ulosmittausta on velallisen pyynnöstä lykättävä niin, että lykkäys kestää puolet työsuhteen kestosta, kuitenkin enintään kuusi kuukautta. Jotta työnteosta luodaan kannustavampi malli, Vantaan kaupunki pitää tärkeänä, että esimerkiksi palkkatukityösuhteisiin lykkäystä ulosmittaukseen olisi mahdollista hakea koko tuetun työllistymisen jakson ajaksi.

Laki oikeudenkäynnistä vakuutusoidessa annetun lain 6 §:n muuttamisesta

-

4. Muuta lausuttavaa

-

Pennanen Sari-Anna
Vantaan kaupunki